

Çevremizi Korumaya Bir Örnek: Scott Russell Sanders'ın "DOĞAYI KORUMA BİLDİRGESİ"

UFUK ÖZDAĞ

Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü

Dünya tarihi birçok bildirgeye sahne olmuştur; bunların kimi siyasi kimi sanatsal kimi de bilimsel içerik taşır. Amerikalı ünlü edebiyat profesörü, yazar ve düşünür Scott Russell Sanders'in "Doğayı Koruma Bildirgesi" [A Conservationist Manifesto] ise tek kelimeyle insanlığın ve sıkı sıkıya bağlı olduğumuz doğanın geleceğine dair bir bildirgedir. Şimdiye kadar kaleme alınmış birçok bildirge insanı eyleme davet eder. Sanders'in bildirgesi bunun da ötesine geçerek yarınlarımızı ön plana alacağımız ekolojik bir yaşam biçiminin formülünü sunar. Kırk temel maddeden oluşan "Doğayı Koruma Bildirgesi" Sanders'in aynı ismi taşıyan *A Conservationist Manifesto* (2009) adlı kitabının son bölümünde yer almaktadır.

Doğayı Koruma Bildirgesi adlı kitapta, "Dünyaya Özen", "Yöremize Özen" ve "Gelecek Nesillere Özen" başlıkları altında yer alan toplam on beş yazıda Sanders, çevre ve doğal kaynakları koruma açısından önemli birçok konuya değinir. Ekosistemlere ağır hasar-

Ufuk Özdağ, *Çevremizi Korumaya Bir Örnek: Scott Russell Sanders'in "Doğayı Koruma Bildirgesi"*, *Bilim ve Aklın Aydınlanmasında Eğitim*, S. 138-139, Ağustos-Eylül 2011, ss.37-45.

lar veren mevcut tüketim kültürünün üstesinden gelebilecek bir “doğa koruma kültürü” yaratılması ise kitabın ana konusudur. Sanders’a göre global ekonomik sistem tamamen hatalı bir temel üzerine kuruludur. Üstelik bu ekonomik düzenin ayakta kalmasında hepimizin rolü bulunmaktadır. Bu bağlamda Sanders, günümüz değer sisteminin yeniden gözden geçirilmesi gereğinden yola çıkarak parasal zenginliğin zenginliğin gerçek anlamıyla karıştırılmaması gerektiğinin özellikle altını çizer. “Ortak zenginlikler”¹ olan doğal kaynakların tümünü korumak için birlikte çalışmanın önemi üzerinde duran Sanders, bunun hem günümüz insanı için hem de gelecek nesiller için yaşamsal önemi olduğunu belirtir. Günümüzde ortak zenginliklerimizin talan edilmesine ve doğaya saygısız yaşam biçimlerine duyduğu bir tepki olarak Sanders, Doğayı Koruma Bildirgesi’nin önsözünde şöyle demektedir:

Günümüzde Amerika’yı pençesine almış olan tüketim, savurganlık ve israf kültürüne panzehir olarak bir doğa koruma kültürü tasarlamalıyız. Böyle bir tasarımın pek çok sebebi var. Gerek küresel iklim bozulması, ozon tabakasının tahrip olması, ormanların yok olması, üst toprakların kaybı, asit yağmurlarıyla göllerin zehirlenmesi, denizlerde balıkçılığın çökmesi, türlerin neslinin tükenmesi, petrol ve tatlısu kaynaklarının azalması, kıtlık ve salgın hastalıkların yayılması gerek diğer tehditler bize açıkça gösteriyor ki, şu anki yaşam biçimimiz gezegenimiz ve dünyamızdaki tüm canlılar için büyük bir yıkım yaratmaktadır. (s. XII)

Doğayı Koruma Bildirgesi’nde öne sürdüğü düşünceleri yaşadığı bölge olan Bloomington, Indiana’da temellendiren Sanders, Amerikalıların sürekli yer değiştirme [mobility] kültürüne karşıt olarak, bölgenin ekolojisine yakın ilgiyle,

yaşanan topraklara derinden bağlanmanın ve “yaşanılan yerde kalmanın” erdemleri üzerinde durur. Sanders’in bir başka mesajı, bozulan alanların [erozyona uğramış toprakların, kurutulan sulak alanların, akarsuların ve diğer hasara uğramış bölgelerin] *restorasyonu* için hep birlikte çaba sarfedilmesidir. Bu ortak çalışma düşüncesinin hayata geçirilmesi, yaşanılan yörelerin ve dolayısıyla tüm gezegenin sağlıklı geleceği için atılacak belki de en önemli adımdır. Sanders her ne kadar örnekleri kendi ülkesinden yola çıkarak veriyorsa da, Doğayı Koruma Bildirgesi’ndeki mesajlar tüm dünya için geçerlidir.

İnsanın doğayı bir mülk olarak görüp ona yüzyıllardır hükmetmiş olması, kuşkusuz, dünyamızda onarılmaz ekolojik bozulmalara yol açmıştır. Bu bozulmalar çoğu zaman doğa tarihi ve doğadaki ekolojik süreçler hakkında bilgi/ekoloji eğitimi eksikliği sonucu doğaya müdahalenin yarattığı olumsuzlukları anlayamamaktan kaynaklanmıştır. Yıkımların bazıları insan aklının kabul dahi edemeyeceği ve ekosistemlerin kendi kendini yenileyemeyeceği büyüklüktedir. Dünyamıza akciğer görevi yapan Amazon yağmur ormanlarının büyük bölümünün tahrip edilmesi, ülkemizde geçmişte Marmara Denizi büyüklüğünde bir alanı kaplayan sulak alanların kurutulması², binlerce kilometrekarelik çöllerin tarım alanlarına dönüştürülerek sulaması sonucu Aral Gölü’nün kurumaya mahkûm edilmesi, yanlış tarım ve hayvancılık politikaları sonucu dünya çapında toprakların erozyona uğraması, fosil yakıtlarla meydana gelen seragazi salınımları ile dünyamızın ikliminin değişmiş olması kimilerine göre geri dönüşü olmayan sonuçlar yaratmıştır.

Altıncı Dünya Yaban Hayat Kongresi’nin üyeleri yirmi birinci yüzyılı “yeryüzünü onarma yüz-

yılı” olarak ilan edilmesi konusunda fikir birliğine varmışlardı³. Çevreci yazar Sanders’in kırk maddeden oluşan “Manifesto”sunda doğayı koruma kavramı sadece bozulmamış alanların koruma altına alınması olmayıp bozulmuş alanların yenilenmesi anlamına geldiğinden dolayı⁴, yirmi birinci yüzyılın ilk on yılının geride kaldığı günümüzde bu bildirge özellikle önemlidir. Batıda gelişmiş ülkelerde, çokuluslu dev şirketler küresel ekonomik büyümeyi teşvik ederken öte yanda doğa yazarları atalarımızın doğaya ve toprağa saygılı yaşamlarını eserlerinde dile getirerek daha sade yaşam biçimlerine özendiyorlar. Geçmişten seslenen Amerikalı doğa yazarları Henry David Thoreau, John Muir, Aldo Leopold gibi ve çağdaşı Wendell Berry gibi birçok yazarın izinden giden Sanders da insanın geleceğinin sağlıklı insan/doğa ilişkilerine bağlı olduğunu hatırlatıyor. Batı’da Sanders ve onun gibi birçok doğa yazarının çevre bilinci yaratan edebî eserleri, orta ve yüksek eğitim kurumlarında açılan edebiyat ve çevre konulu derslerde okutulurken gelecek nesillerden bir çevre gönüllüleri ordusu yaratılıyor.

Şimdiye kadar kaleme aldığı yirminin üzerinde kitabıyla birçok ödüle layık görülen Sanders’in önemli yazısı “Doğayı Koruma Bildirgesi”nin ülkemizde daha yeşil ve sürdürülebilir bir gelecek için güçlü bir doğa koruma kültürü yaratmasına katkısı olması dileklerimizle.

“Doğayı Koruma Bildirgesi”⁵

Scott Russell Sanders

Çevirmenler: **Fulya Kızıldağ** ve **Erhan İlhan**
H.Ü. Edebiyat Fakültesi Amerikan Kültürü ve
Edebiyatı Öğrencileri

Çeviri Editörü: **Doç. Dr. Ufuk Özdağ**

1. Doğayı korumaya gönül vermek, doğaya duyulan derin meraktan ve hayranlıktan, doğanın süreçlerini idrak edebilmekten ve doğaya

duyulan sevgiden ilham alır. Görevi en iyi şekilde yerine getirmek için bu duyguların ve yeteneklerin hepsine ihtiyaç vardır. Ancak kuşkusuz ilk dürtü, sevgidir. Bu sevgi yabancı alanları ve yerleşim bölgelerini, tüm canlıları ve bitkileri, yaşayan ve yaşayacak insanları, insan elinin ve aklının yarattıklarını tamamen kapsar.

2. Günümüzde doğayı koruma görevi, kaybettiklerimizi telafi etme duygusundan da kaynaklanır. Çölleşen alanların giderek arttığını, ormanların katledildiğini, canlı türlerinin yok olduğunu, havanın, suyun ve toprağın kirlendiğini, iklimin dengesizleştiğini ve tüm bunların neticesinde sayısız insanın çektiği acıyı derinden hissediyoruz. Her geçen gün artan insan nüfusunun, aşırı tüketimin ve doğada yaratacağı sonuçlar düşünülmezsizin kullanılan teknolojinin, yeryüzünün yaşamı destekleme gücünü azalttığını görüyoruz. Savaş silahlanması, teknolojilerin içinde en tehlikelidir. Bu, insan emeğini ve doğal kaynakları büyük çapta sömürerek devletleri vatandaşlarının ihtiyaçlarına karşı kayıtsız bırakmakla kalmayıp, hem toprağa hem de insana büyük hasar vermektedir.

3. İnsan faaliyetleriyle meydana gelen yıkım şimdiye kadar görülmemiş boyuttadır ve bu yıkım ulus-devletlerin üstünlük savaşı içinde olduğu küresel sistem ile büyümeye ve tüketmeye bağımlı bir ekonomik sistemin olumsuz etkileriyle hızlanmaktadır. O yüzden doğayı korumak her geçen gün daha zorunlu hale gelmektedir. Kayıplara rağmen yaşamımızı sürdürebilmek için elbirliğiyle çalışmanın, bu yıkıcı eğilimi tersine çevirebileceğine inancımız tam olmalıdır. İnsan türünün, yaşam tarzında köklü değişiklikler düşleyebileceğine ve bunu başara- bileceğine inanmalıyız.

4. Kısa vadede çözüm bekleyen çevre sorunlarına eğilirken dahi (petrol kulelerini doğal

hayat sığınaklarının dışında tutmak, tarlaları dozerlerden kurtarmak gibi), eşzamanlı olarak, toprakların, insanların ve kültürlerin uzun vadede tekrar sağlığına kavuşturulması için de çalışmak zorundayız. Doğayı korumak sadece zarara uğramadan kalabilmiş doğal alanların korunması değil, aynı zamanda hasar görmüş alanların mümkün olduğunca onarılması anlamına da gelmektedir. Doğanın uğradığı hasarı tamamen yokedemeyiz. Örneğin şu anda dünyada yüzde elliye yakını kirlilik, dinamitleme ve okyanusların ısınması yüzünden ölmüş veya ölmekte olan mercan kayalıklarını hiçbir çaba veya para geri getiremez. Ancak kaybettiğimiz orman alanlarını yeniden ağaçlandırabiliriz, çayırılık alanları yeniden kazanabiliriz, kurutulan sulak alanları yeniden oluşturabiliriz, nehirleri temizleyebiliriz, bozkırları parklara dönüştürebiliriz, yok ettiğimiz canlı türlerini tekrar doğal ortamlarına döndürebiliriz ve yabanıl alanlara müdahaleyi bırakıp kendi kendilerini iyileştirebilmeleri için fırsat tanıyabiliriz.

5. Bu tarz onarım çalışmalarının maliyeti çok yüksek ve sonuçları belirsiz olduğu için ilkin hasarları önleme konusunda her türlü çabayı göstermeliyiz. Ehil kişilerce yapılan çalışmalar so-

nuç verebilirse de asıl iyileşme, doğanın kendini yenileme gücüne bağlıdır. Bizim görevimiz mümkün olduğunca bu gücü anlamaya çalışmak ve onunla işbirliği yapmaktır.

6. Doğayı koruma, herhangi bir peyzajı bir tür ideal durumda saklamaya çalışmaktan, yerel sulak alanlardan biyosfere kadar doğal sistemlerin bütünlüğünü ve çeşitliliğini korumayı amaçlamalıdır. Devamlı hareket hâlinde olan doğa asla sabitlenemez. Eğer bu hareketliliği durdurmayı denersek faydadan çok zarara yol açar ve boşa emek vermiş oluruz. Zaten ekolojik sağlık derken kastedilen durağan bir durum değil, bir ağ haline gelmiş olan dinamik ilişkilerdir. Bizler de bedenimizdeki tüm hücreler ve aklımızdan geçen tüm düşüncelerle bu ağın bir parçasıyız.

7. Karalar, nehirler ve okyanuslar ancak tüm kapasiteleriyle ekolojik süreçleri destekledikleri sürece sağlıklıdır. Sağlıklı yabanıl alanlar, tıpkı eski ormanlardaki ve sürülmemiş ovalardaki gibi kendi suyunu süzer ve kendi toprağını yapar. Tarımsal alanlar verimsizleştiğinde değil, verimlilik kazandığı, diğer canlıların yaşamasına

fırsat veren çalılıklara ve ağaçlık bölgelere yer verildiği sürece sağlıklıdır. İster yabanıl ister ıslah edilmiş olsun tüm sağlıklı karalar ve denizler çeşitlilik içerir, güçlüdür ve güzeldir.

8. Sağlıklı köyler, şehirler de çeşitlilik içerir, güçlü ve güzeldir. Ne insan yerleşimleri zengin bir doğal ortamdan ayrı gelişebilir ne de bir aile veya birey harap olmuş ortamda yaşayabilir. Aynı şekilde, sakinleri güvenli ve yeterli yiyecek ve suya, emniyetli barınaklara, eğitim ve sağlık olanaklarına, faydalı iş olanaklarına, gelecek umuduna sahip olmayan ve şiddetten korunmayan hiçbir yerleşim alanı gelişemez.

9. Bu nedenle, ekolojik sağlığa duyulan ilgi ile toplumsal adalete duyulan ilgiyi birbirinden ayırmak mümkün değildir. Doğanın iyiliğini toplumun iyiliği ile karşılaştıran biri bu ikisi arasında seçim yapılamayacağını ya bilmemektedir ya da hilekârdır.

10. Adalet ve şefkat duyguları, dünyanın bize sunduğu zenginlikleri dikkatli ve adil bir şekilde paylaşmamızı gerektirir. Bu, zengin milletlerin vatandaşları için daha sade bir hayat sürmek ve isteklerinden ziyade ihtiyaçlarını karşılamak, yoksul ülke vatandaşları için temel ihtiyaçlarını doğaya mümkün olduğunca az zarar verecek şekilde gidermek demektir. Dünya ulusları içinse nüfus artış hızının yavaşlatılması demektir ki bu, şimdiden bir ölçüde uygulamaya konmuştur ve zamanla insan sayısını dünyanın kaldırma kapasitesiyle tekrar orantılı hale getirmek anlamına gelecektir.

11. Adalet, yaşanan yer, gelir ya da ırk ayrımı yapmaksızın herkese sağlıklı topraklarda yaşama hakkı sağlamamızı gerektirir. Tüm insanlar temiz hava solumayı ve temiz su içmeyi, kuşlar ve kelebeklerle tanışmayı, yabancı çiçekler arasında dolaşmayı, büyük ağaçların ve ya-

banıl nehirlerin, kayalık kıyıların ve yıldızlı gecelerin eski dünyasını izlemeyi hak etmektedir.

12. Diğer canlı türlerine adalet, kardeş canlıların yaşayabileceği doğal ortamları korumamızı gerektirir. Çiftçilik, balıkçılık, avcılık yaparak, ağaçların ve diğer bitkilerin mahsulünü toplayarak zaten yeryüzünün biyolojik ürünlerinin yaklaşık yarısını kullanmaktayız ve bırakın daha fazlasını, bu kadarını bile sahiplenmeye hakkımız yok. Bize sağladığı besinler, yol göstericiliği, can yoldaşlığı ve verdiği ilham karşısında duyacağımız minnet bile onların yaşamları için mücadele etmeye yeter. Hayatta kalabilme endişemiz bizi, arka bahçemizden geniş kırlara, deniz sığınaklarından yabanıl hayatın derinliklerine kadar tüm doğal ortamları kapsayan yaşam ağını korumaya yönlendirmelidir.

13. Gelecek nesillere adalet, dünyanın güzellik ve cömertliklerini onlara azaltılmamış olarak aktarmamızı gerektirir. Siyaset, ekonomi ve medya yaşadığımız ana neredeyse çocukça bir saplanma içindedir ve tarihi hiçe sayarak anlık memnuniyetlerin peşinde koşup satışını yapar. Yaptıklarının sonuçlarını görebilen ve yetişkinlere yakışır bir kültür yaratmalıyız. Gezegenimizin zenginliklerinden ihtiyacımızdan fazlasını kullanırsak, su kaynaklarını ve üst toprakları hesapsızca tüketirsek, denizlerimizi aşırı avlanmayla kurutursak çocuklarımızdan çalmış oluruz. Toprakları zehirli atıklarla, varilleri radyoaktif maddelerle doldurursak, atmosfer ve okyanuslara zehirli maddeler salarsak bizden sonraki nesillere hüznü dolu bir miras bırakırız. Doğayı korumak, hem kendi çocuklarımızın hem onların çocuklarının hem de diğer tüm çocukların zarar görmelerini engellemeyi amaçlamalıdır.

14. Çocuklarımıza ne öğretiyorsak onlara öncelikli olarak ekoloji eğitimi vermeyi borçluyuz. Onların dünyayla tanışıp kaynaşabilmeleri için

açık alanlarda vakit geçirmelerini sağlamalıyız ki kaldırımdaki böcekleri, bir gölcükteki kurbağa yavrularını, tırmanacak bir ağacı, güneşin batışıyla yanan gökyüzünü, rüzgârın öpücüğünü tanıyabilsinler. Bu temas onlara doğanın varlığıyla hayat boyu sürecek bir mutluluk vadeder. Ekoloji eğitimi almış çocuklar okulu bitirdiklerinde içtenlikle bilirler ki, insanların iyiliği yakın çevremizden sulak alanlara ve tüm gezegene kadar dünyamızın iyi olmasına bağlıdır.

15. İster çocuk ister yetişkin olalım, yalnızca sevdiğimiz şeylere iyi bakarız. Doğaya ahlaki sorumluluk hissetmemiz onunla akrabalık duygumuzdan ileri gelir. İnsan ve diğer canlılar, zengin ve yoksul, siyah ve beyaz, yerli ve yabancı arasındaki ayrılık yanılması, en kötü davranışlarımızın kaynağıdır. En güzel davranışlarımızın kaynağı ise tüm canlılar arasındaki akrabalığın farkında olmaktır.

16. Tıpkı tüm insanların -onları ayırmış gibi gösteren- yüzeysel farklılıklarına rağmen aslında aynı aileye ait olmaları gibi, tüm canlı varlıklar da birbirleriyle ilişkilidir. Bizler bedenimizdeki enzimlerden okyanuslardaki akıntılara, meyve ağaçlarını döleyen arılardan ultraviyole ışığını perdeleyen ozon tabakasına kadar, dünyanın doğal sistemlerinin bütünlüğüne ve sunduklarına bağımlıyız.

17. Doğada algıladığımız bütünlük bizim doğal hakkımızdır. Hepimizin yüzdüğü tek bir yaşam ırmağı var. Bu engin ve kadim düzenin bir parçası olduğumuzu kabul edersek tekrar bütünlüğümüze kavuşabiliriz. Diğer organizmalarla, doğanın enerjileri ve işleyiş şekilleriyle bütünlük duygusu çocuklarda içgüdüsel ve bu duyguyu herhangi bir kuşu veya bulutu izleyen her yetişkin yaşayabilir. Yalnızca şu an yaşamakta olan varlıklarla değil geçmiş ve gelecek nesillerle bir bütün olduğumuzu hissetmek, bizi

kişisel egomuzun sınırlarından kurtarabilir.

18. Toprağın bir bütün olduğu ve insan topluluklarının bunun ayrılmaz bir parçası olduğu bilinciyle doğa korumacılar, şehir merkezlerinden yabanıl alanlara kadar tüm yaşam alanlarında faaliyette bulunmalıdır. Ayrıca toplumun tüm katmanlarındaki insanları, özellikle de yoksulluktan ya da yetiştiriliş tarzından ötürü doğayı korumaya gereken ilgiyi göstermemiş olanları, paylaştığımız bu ortak eve iyi bakmaya çağırmalıyız. Bir başka deyişle, doğayı koruma tamamen demokratik olmalıdır.

19. Günümüz ekonomisi kişisel çıkar savaşları etrafında dönmektedir. Küresel piyasalar, kişi ve şirketlerin salt kendi çıkarları doğrultusunda aldıkları milyarlarca kararın toplamıdır ve bu süreçte toplumun ortak menfaatleri veya ekolojik sonuçlar hemen hiç gündeme gelmez. Piyasa ekonomisinin hava ve suyun kalitesini, toplumların refahını veya bizler de dahil olmak üzere tüm canlıların hayatta kalma hakkını korumasını bekleyemeyiz.

20. Piyasanın zaferi sonucunda insan ekonomisi doğanın muazzam ekonomisini sekteye uğratmaktadır. Bu durumdan çıkar sağlayan aynı kişi ve şirketler, reklam, haber, eğlence sektörü ve politik sistemin büyük kısmını kontrol altında tutarak bu gidişatı devam ettirir.

21. Hükûmetler ve şirketler sınırsız büyümeyi destekliyor ve bu, kalabalık gezegenimiz için bir felaket reçetesidir. En yavaş büyüme bile, uzun süre devam ettiği takdirde, dünyanın kaynaklarını tüketecektir. Bu nedenle "sürdürülebilir büyüme" diye bir şey yoktur, sürdürülebilir kullanım vardır.

22. Yaşamak için elbette dünyadan faydalanmalıyız ama kaynaklarını kurutana kadar değil. Bizden sonraki nesillerin iyiliği için top-

rağı mahvetmeden yiyeceklerimizi yetiştirmeyi, denizleri kurutmadan avlanmayı dahası güneş ışığından, denizin dalgalarından ve rüzgârdan enerji üretmeyi öğrenmeliyiz. Çıkardığımız maddeleri ve ürettiğimiz mamulleri korumalı tıpkı ormanların dallarla yaprakları ve canlılardan arta kalan kalıntıları geri dönüştürmesi gibi biz de kullandıklarımızı geri dönüştürmeliyiz.

23. Gezegenimize özen göstermek, tüm sulak alanlarında belli bölgelere özen göstererek olur. Her bir yöre, toprağını belleyecek, onunla ilgilenecek, onu keşfedecek, üzerindeki hayvan ve bitkileri tanıyacak ve sorumluluğunu üstlenecek insanlara ihtiyaç duyar. Kâğıt üzerindeki yasal düzenlemeler ne olursa olsun, yıllar ve nesiller boyu korumaya kendini adanmış insanlar olmadığı sürece hiçbir arazi tahribata karşı güvende değildir. Bu nedenle tüm doğa koruma faaliyetleri insanlara doğaya sahip çıkma ahlakı kazandırmayı amaçlamalıdır.

24. Korumamız gereken yerlerin çoğu halka açık alanlardır; parklar, ormanlar ve milli parklar, yabanıl yaşam alanları gibi. Biz, vatandaşlar olarak bu zenginliklerin ortak sahibiyiz ve onların azınlığın yararı için yağmalanmasına karşı durmalıyız. Bireysel zenginliğe, bireysel haklara ve özel mülkiyete kilitlenmiş bir dönemde, ortak zenginlik duyumuzu, bir başka deyişle paylaştığımız nimetlerin, kaynaklarımızın ve becerilerimizin duyusunu geri kazanmalıyız.

25. Ortak zenginliklerimiz, temiz su gibi, hayatın temel gereksinimlerinin yanı sıra hayatın temel bilgisini, insan genomunda ve diğer türlerin genlerinde bulunan evrimsel bilgiyi de içerir. Bizler bu genetik mirası ancak büyük bir dikkatle ve ciddi bir kamuoyu desteğinden sonra değiştirebiliriz, asla ekonomik kâr ya da bilimsel merak uğruna değil. Diğer canlı türlerinin genetik bütünlüğüne saygı göstermeliyiz, insan

genomunu, rıza dışı tahriflere ve ticariliğe karşı korumalıyız. Hayatın bu esasları tüm insanlığa aittir ve onlar üzerindeki haklarımız bütünüyle ve sonsuza kadar korunmalıdır.

26. Kamu arazilerini korurken dahi, çiftlikler, şahıslara ait ağaçlık alanlar, fabrika alanları, imarlı araziler, avlular gibi özel toprakların da kapsamlı şekilde korunmasını teşvik etmeliyiz. Bu alanların iyi bir şekilde korunması, sahibinin görüşüne ve yeteneklerine bağlıdır. Her ne kadar doğa korumacılar özel mülkiyete saygı duysalar da, bu mülklerin korunmasının yasalar çerçevesinde olduğunu ve piyasa değerinin etrafını çevreleyen topraklara bağlı olduğunu unutmamalıyız. Bu nedenle kamunun, tüm toprakların korunmasında ve nasıl işletildiği konusunda söz hakkı vardır; buna şahısların özel mülkleri de dahildir.

27. Uzun vadede, dünya kaynaklarına talebi azaltmadığımız sürece ne kamusal alanları ne de özel arazileri koruyabiliriz. Bu da yaşantımızı tüm yönleriyle gözden geçirmemiz yani evlerimizden ve alışveriş merkezlerimizden sürdürdüğümüz arabalara ve yediğimiz yemeklere, eğlence biçimlerimizden temel değerlerimize kadar yaşamımızı sorgulamamız ve nasıl daha tutumlu ve sorumlu davranacağımızı düşünmemiz anlamına gelir.

28. Özel yaşantımızda mutlaka değişikliklere gitmeliyiz ancak bu yeterli değil. Şirketlerin, üniversitelerin, vakıfların ve diğer kurumların da doğayı korumasını sağlamalı, hükümetlerin yalnızca zengin kesimin çıkarlarını değil, tüm insanların hatta tüm canlıların çıkarlarını gözettiğinden emin olmalıyız. Ayrıca evleri, işyerlerini, şehirleri ve hatta ülkeleri savaş alanına çeviren şiddete karşı direnmeliyiz. Bu yüzden siyasetle ilgilenmeli, doğayı koruma, sosyal adalet ve barış yanlısı adayları ve politikaları destekleyerek,

bu sorunlara ilgisiz ya da karşı olan adayların ve politikaların karşısında durarak, yasama organlarında ve piyasalarda sesimizi duyurabiliyoruz.

29. Eğer şu anki yıkımı tersine çevirmede başarılı olmak istiyorsak, doğayı koruma çalışmaları, bir çocuğun isteklerini karşılar gibi ya da baharda tohum diker gibi alışkanlık hâline gelmelidir. Bu yüzden, doğayı koruma, -her ne kadar bu da çok önemliyse de- toprakların bazı parçalarını korumanın ötesinde bir harekettir. Amaç, toplumun her düzeyinde ekolojik bir anlayış ve doğa sevgisiyle yoğrulmuş bir kültür yaratmak olmalıdır. Bu kültürün, kişilerin düşünce ve hareketlerinde, evlerinde, mahallelerinde, fabrikalarda, okullarda, şehir planlama ofislerinde, mimarlık ve mühendislik şirketlerinde, şirketlerin yönetim birimlerinde, adliye saraylarında, yasama organlarında ve medyada yansımaları olmalıdır.

30. Devamlılığı olan bir yaşam tarzı arayışımızda, yüzyıllardır yaşadıkları yerleri tahrip etmemiş yerel halklardan öğrenecek pek çok şeyimiz vardır. Eğer bu insanlar köleleştirme, ekonomik zorluklar veya savaş gibi yollarla köklerinden koparılsa, hikâyelerinin anlam kazandığı yerlerden de koparılmış olurlar. Onların kendi topraklarında kalmalarına, dil ve becerilerini korumalarına yardımcı olmalıyız zira onların deneyimleri, dünya üzerinde nasıl erdemli bir şekilde yaşamamız gerektiği hakkındaki bilgi dağarcığımızı zenginleştirir.

31. Yaşadığımız yerin doğma büyüme yerlisi olmayabiliriz ancak gerçek yerliler olmayı amaç edinebiliriz. Bir yerin gerçek yerlisi olmak, insanın yaşadığı topraklara özen göstermesi, oradaki yaşamın koşullarını ve beraberinde getirdiği ihtiyaçları öğrenmesi ve bunların daimi iyiliği için sorumluluk alması anlamına gelir.

32. Doğa korumacıların hâlâ avcılık, balıkçılık, çiftçilik, bahçivanlık, kerestecilik gibi topraklardan ve sularından geçimini sağlayan insanlardan öğreneceği çok şey vardır. Bu insanların içinde en düşüncelileri, doğayı saygılı bir şekilde kullananlardır zira onlar nihai zenginlik kaynağının dünyamız olduğunu bilirler.

33. Eğer bir doğa koruma kültürü geliştirebileceksek, dinî toplulukların bilgeliklerinden ve ahlaki tutkusundan da yararlanmalıyız. Son yarım yüzyıla kadar hiçbir dinî gelenek, insan faaliyetlerinden kaynaklanan küresel yıkımla yüz yüze kalmamıştı, oysa her dinî gelenek kâinata değer vermede bize rehberlik eder. Dünya dinleri bizi çılgın bir hareketlilikten ve tüketimden vazgeçirmeye çalışarak, maddi zenginlikten çok ruhani zenginliği aramayı öğretiyor; bize şükran, saygı, sevgi ve ölçülü yaşamayı hatırlatıyor.

34. Eğer bir doğa koruma kültürü geliştireceksek, astronomiden zoolojiye bilimin tüm dallarından faydalanmaya da ihtiyacımız vardır. Doğal sistemlerin nasıl işlediği ve hasar görmüş sistemlerin nasıl onarılacağı hakkında bilimin bize öğreteceği herşeyi bilmemiz gerekir. Bu konuda milletler ve nesiller arasında işbirliğiyle çalışan, ortak bilgi hazinesine devamlı yeni bilgiler ekleyen, doğruyu arayan ve dürüstçe konuşan bilim insanlarına öykünmeliyiz.

35. Bilim insanları ise araştırmalarını yürütürken sadece maddi veya profesyonel anlamda kazançlı olanın değil ekolojik ve etik anlamda doğru olanın peşinden gitmeliler; genetik mirasımızı kişisel mülkiyete dönüştüren araştırmalardan kaçınmak gibi. Bilim insanı olsak da olmasak da bilimin nasıl yürütüldüğünü ve teknolojinin nasıl uygulandığını bilmek zorundayız çünkü hepimiz bunların sonuçlarıyla yaşamaya mecburuz.

36. Doğayı koruma görevinde birçok çalışma sayısal olarak ifade edilebilse de (kurtarılan dönümlerce arazi, yumurtadan çıkan turnalar, dikilen meşeler gibi) birçoğu da sayılarla ölçülemeyen türdendir. Tam etkili bir doğa koruma için hikâyeler anlatmalı, fotoğraflar çekmeli, resimler yapmalı, dans ve şarkıları paylaşmalıyız. Halka ait bir bahçe, gökyüzünde uçan turna kuşları, özgürce akan nehre yumurta dökmek için geri gelen somon balığı gibi güzellikleri izleyerek hayatı zenginleşen insanlara kulak vermeliyiz.

37. Her doğa koruma projesinin değer yargılarımız hakkında, topraklarımızı, yapılarımızı veya yetenekleri korumamızın sebepleri hakkında pekçok hikâyesi vardır. Bu hikâyeleri bildiğimiz en iyi yöntemlerle, kelimelerle ve resimlerle, törenlerle ve şarkılarla en güzel şekilde anlatmalıyız. Çünkü tamamlanmış iyi çalışmaların hikâyelerinden, yenilenebilecek toprakların ve canlı topluluklarının umudundan, insanın doğaya özen gösterme kapasitesinden ve evrenin iyileştirici enerjisinden güç alırız.

38. En kapsamlı hikâyelerimiz evren bilimi üzerine olanlardır. Evrenin başlangıcı, akışı ve bu düzendeki yerimiz hakkında anlattığımız tüm hikâyeler, bizim nasıl bir davranış biçimi içinde olacağımızı şekillendirir. Eğer kendimizi muazzam bir evrimsel hikâyenin katılımcıları, kozmik hediyelerin alıcıları ve taşıyıcıları olarak hayal edersek, doğayı koruma yoluna uzun soluklu gönül vermek için gereken cesareti, saygıyı ve zevki hissetmemiz kolaylaşır.

39. Doğayı koruma her ne kadar uzun süreli bir taahhüt ve geniş çaplı bir görüş gerektirse de çalışmanın kendisi yereldir ve yürekten gelir. Bu görev bizi bulduğumuz yere bağlayacak, içinde bulunduğumuz zamanı anbean farket-

memizi sağlayacaktır. Tüm zorluklarına rağmen doğayı korumak, mutluluk verici bir iştir; kaybedilen onca güzellik karşısında cesurca ve ümit vaadeden bir çalışmadır.

40. Doğayı koruma, insanlığın eskiden beri sahip olduğu, çevresindeki canlıların tümüyle uyum içinde yaşama isteğinden doğmuştur; sürüngenleri ve uçanları, yüzenleri ve yükseklerde kanat çırpınları, dallarda sallananları ve iki ayak üzerinde yürüyenleriyle uyum içinde bir yaşam. Biz güzel ve kalıcı bir yuva edinmeye çalışıyoruz. Bizden sonraki nesillerin minnetle hatırlayacağı, görkemli gezegenimize layık bir yaşam tarzı bırakmak için uğraşyoruz.

Notlar

- 1 Sanders, *A Conservationist Manifesto*'da, "common wealth" terimini iki ayrı kelime olarak yazıp, birleşik olarak yazılan "commonwealth" teriminden farklı bir anlamda, "insan soyunun üyeleri" olarak ortaklaşa paylaştığımız ve korunması gereken doğal kaynaklar anlamında kullanmaktadır (Sanders 28).
- 2 Ülkemizde ilk sulak alan restorasyon çalışması Konya-Akgöl'de başlatılmıştır. Proje GIZ (Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu) ve Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından işbirliği içinde yürütülmektedir.
- 3 Bu kongre (Sixth World Wilderness Congress) 1998 yılında Hindistan'ın Bangalore şehrinde gerçekleştirilmiştir.
- 4 Bkz Madde 4 (Sanders 211).
- 5 "A Conservationist's Manifesto" (c) 2003 Scott Russell Sanders; ilk basım Helen Whybrow, ed., *Coming to Land in a Troubled World* (Trust for Public Land, 2003); tekrar basım Scott Russell Sanders, *A Conservationist Manifesto* (Indiana University Press, 2009); Türkçe çevirisi yazarın izniyle basılmıştır.

Kaynakça

Scott Russell Sanders. *A Conservationist Manifesto*. Bloomington, IN: Indiana University Press, 2009.